

Malmö högskola

Fakulteten för lärande och
samhälle

Skolutveckling och ledarskap

Examensarbete

15 högskolepoäng, avancerad nivå

- Hur lärare konstruerar sexualitet i likabehandlingsdiskursen och dess konsekvenser i undervisningen
- *How Teachers Engender Sexuality in the Discourse of Equal Treatment and it's Consequences on Teaching*

Ida Lindh

Lärarexamen 300 hp

Lärarytelse 90 hp

2015-01-15

Examinator: Jan Härdig

Handledare: Elisabeth Söderqvist

Sammanfattning

Skolan har ett viktigt demokratiuppdrag i fråga om att arbeta med värderingar och motverka diskriminering i samhället. Skolan arbetar med likabehandlingsplaner som syftar till att skapa en skola där alla behandlas med respekt och på lika villkor. Likabehandlingsarbetet fokuserar mer ofta på faktorer som genus och etnicitet än sexualitet, vilket är en aspekt som ofta förbises.

Denna studie har sin utgångspunkt i ett socialkonstruktionistiskt perspektiv och syftet är att undersöka hur lärare konstruerar sexualitet i aspekten likabehandling och hur detta påverkar deras undervisning.

Studien har genomförts genom kvalitativa intervjuer och analyserats med hjälp av perspektiv som socialkonstruktionism, queerteori och diskursanalys.

Resultatet visar att lärarna skapar en sexualitet som i första hand handlar om identitet och kärlek. Sexualitet som identitet och kärlek skapar förutsättningar att tala om sexualitet i klassrummet samtidigt som det aktualiserar betydelsen av likabehandling. Likabehandlingen i perspektivet sexualitet handlar om att synliggöra alternativa sätt att leva, älska och vara i förhållande till heteronormen.

Nyckelord: diskurs, heteronorm, likabehandling, normkritisk pedagogik, sexualitet, socialkonstruktionism, queer

Innehåll

1 INLEDNING OCH PROBLEMMOMRÅDE.....	1
1.2 SYFTE	2
1.3 DISPOSITION	2
2 BAKGRUND	4
2.1 MINA UTGÅNGSPUNKTER	4
2.1.1 Läraruppdraget med utgångspunkt i Gy 2011.....	4
2.1.2 Vad är normkritisk pedagogik?.....	5
2.2 TIDIGARE FORSKNING	6
3 TEORETISKA PERSPEKTIV	8
3.1 SOCIALKONSTRUKTIONISM	8
3.2 QUEER.....	9
3.3 DISKURS.....	11
4 METOD.....	13
4.1 INSAMLINGSMETOD OCH URVAL.....	13
4.2 TOLKNINGSPERSPEKTIV	14
4.2.1 Diskursanalys.....	14
4.2.2 Hermeneutik.....	14
4.3 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	15
4.4 VALIDITET OCH RELIABILITET.....	16
5. RESULTAT.....	17
5.1 SEXUALITETENS VARA.....	17
5.1.1 Sexualitet som fysisk aktivitet	17
5.1.2. Sexualitet som identitet	19
5.1.3 Sexualitet som kärlek	23
5.2 LIKABEHANDLING I HANDLING.....	23
6 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	30
6.1 RESULTATDISKUSSION.....	30
6.1.1 Sexualitet som fysisk aktivitet, identitet och kärlek.....	30
6.1.2 Heteronorm, positionering och likabehandling	31
6.1.3 Undervisning.....	32
6.2 SLUTSATS.....	33
6.3 VIDARE FORSKNING.....	35

REFERENSER 36

Bilaga 1 37

1 INLEDNING OCH PROBLEMOMRÅDE

Dagens Sverige beskrivs ofta som ett mångkulturellt samhälle. Begreppet mångkultur associerar till ett icke homogent samhälle som rymmer en befolkning med differentiella egenskaper i förhållande till etnicitet, kultur, religion, sexualitet etc. Dock kan innebörden av ordet mångkultur skifta beroende på vem som tar det i anspråk. Vissa syftar endast på etnisk härkomst medan andra, med mångkultur, även menar kultur, religion, kön, sexualitet, ålder o.s.v.

Den övergripande uppfattningen som syns i media, lagar och förordningar, på arbetsplatser och i skolan är att vi önskar ett samhälle som är mångkulturellt och att människors olikheter är något att respektera och värna om. Faktum kvarstår dock att det, trots att den övergripande uppfattningen om det mångkulturella samhället är positiv, finns grupper i samhället som marginaliseras och diskrimineras.

I skolans demokratiuppdrag ingår det att värna om allas lika rättigheter och skapa förutsättningar för ett jämställt samhälle. I den mångkulturella skolan ska alla behandlas lika och ingen ska utsättas för diskriminering. Skolan har till uppgift att: med eleverna diskutera ämnen som kan vara svåra, känsliga och kontroversiella. I den kulturella mångfalden ryms det i sin tur en mångfald av åsikter, världsåskådningar och värderingar. För att alla människor, oavsett kulturell bakgrund, ska kunna existera på lika villkor krävs, vilket står i läroplanen, ett aktivt arbete och förutsättningar för diskussioner och reflektioner.

Mycket av arbetet för jämställdhet i skolan handlar om genus och etnicitet. Jämställdhet i förhållande till sexualitet glöms ofta bort eller osynliggörs. Heteronormen påverkar dock de flesta människors liv och den förser oss med en världsbild som i stor utsträckning avgör hur vi lever. När man talar om homosexualitet och transpersoner framställs de ofta som en avvikande grupp och den pedagogik man bedriver går främst ut på att skapa förståelse och acceptans, inte att på ett grundläggande plan ifrågasätta själva normen, hur den uppstått och hur den lever vidare?

Med utgångspunkt i tanken om skolutveckling med målet att skapa en skola som rymmer och har plats för många olika livsberättelser är det intressant att undersöka hur lärarna arbetar med normer i sin undervisning och hur de deltar i normskapande processer. Detta för att lärarna har en nyckelroll i de kunskaper och värderingar som förmedlas i skolan. Lärarnas inställning och kunskaper i värdearbetet är därför en viktig faktor för hur det utfaller i praktiken.

Denna uppsats handlar således om likabehandling i avseendet sexualitet med utgångspunkt i ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Det socialkonstruktionistiska perspektivet skapar förutsättningar att undersöka hur lärarna själva, genom språket, skapar en verklighet bestående normer och värderingar. Vad är sexualitet för lärarna i sambandet likabehandling, hur förhåller de sig till normer och värderingar och hur påverkar detta deras undervisning?

1.2 SYFTE

Uppsatsens syfte är att undersöka hur lärare konstruerar sexualitet i likabehandlingsdiskursen och vilken betydelse det har i deras yrkesroll och undervisning.

Underliggande frågeställningar:

Hur konstruerar lärarna sexualitet, vilken bild av sexualitet förmedlar lärarna?

Hur förhåller sig lärarna till heteronormen, hur positionerar de sig till heteronormen?

Hur påverkas lärarnas undervisning av den bild av sexualitet som de skapar?

Hur påverkas lärarnas undervisning av hur de positionerar sig till heteronormen?

1.3 DISPOSITION

Inledningsvis under rubriken ”Bakgrund” presenteras det som varit utgångspunkt och inspiration till arbetet. I detta avsnitt presenteras även den tidigare forskning som berör området för studien. I detta avsnitt introduceras läsaren för begreppet normkritisk pedagogik vilket kan betraktas som grunden för arbetet. Syftet och frågeställningarna är inspirerade därav och likaså de teoretiska utgångspunkterna.

Nästkommande kapitel berör de teoretiska perspektiv vilka varit avgörande för tolkningen av materialet och resultatet av studien. De teoretiska perspektiven; socialkonstruktionism, queerteori och diskursanalys, hör samman med det som kallas för normkritisk pedagogik och som presenteras i bakgrunden,

Därefter presenteras det metodiska tillvägagångssättet då jag tar upp aspekter som; empiriskt material, insamlingsmetod, etiska överväganden, reliabilitet, validitet och tolkningsperspektiv.

I kapitel fem redovisas resultatet. Dispositionen i detta kapitel bygger på de tre teman av sexualitet som utkristalliserats under studiens gång. Resultatet redovisas även under en punkt som jag valt att kalla ”Likabehandling i handling”.

Det sista kapitlet utgörs av resultatdiskussionen och slutsatsen. Dispositionen i resultatdiskussionen bygger på studiens frågeställningar och utifrån dem diskuterar jag resultatet och försöker ge svar på frågeställningarna.

2 BAKGRUND

I detta avsnitt redogörs för de utgångspunkter som har inspirerat formuleringen av studiens syfte. Dessutom presenteras den tidigare forskning som är aktuell för studien.

2.1 MINA UTGÅNGSPUNKTER

Utgångspunkterna för studien är bland annat det demokratiuppdrag lärare har, vilket innebär att förmedla grundläggande värderingar om alla människors lika värde och rättigheter. Även begreppet normkritisk pedagogik har varit en viktig inspirationskälla.

2.1.1 Läraruppdraget med utgångspunkt i Gy 2011

I Gy 2011 står det att:

”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller annan kränkande behandling. [...] Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i kulturell mångfald. Skolan är en social och kulturell mötesplats, som har möjlighet och ett ansvar att för att stärka denna förmåga hos alla som verkar där.”

(Gy 2011:5)

I de riktlinjer som finns dikterade för lärare vad gäller normer och värden står:

”Läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna samt med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser, öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa, ...”

(Gy 2011:12)

2.1.2 Vad är normkritisk pedagogik?

Skolan har, som nämnts inledningsvis, ett stort ansvar vad gäller att skapa individer med respekt för alla människors lika värde och rättigheter. Detta kan ses som en strävan mot ett samhälle fritt från fördomar och normer som dikterar hur man bör vara. Dock kan skolan betraktas som en arena för skapandet och återskapandet av normer.

Genom styrdokument, läromedel och undervisning skapas en bild, en norm av det goda livet med en heteronormativ inställning som grund. De framtidsberättelser som ryms i skolan är heteronormativa och speglar en framtid med kärnfamiljen i fokus, dvs. familjen bestående av en man och en kvinna och deras gemensamma, biologiska barn.

Don Kulick, professor i antropologi vid New York University och en av Sveriges ledande queerteoretiker, menar att ett vanligt sätt att heterosexualisera tjejer och killar är att para ihop dem. Att para ihop barn av samma kön skulle vara otänkbart. Homosexuella, transsexuella eller barnlösa par, alltså de som lever alternativa liv i förhållande till heteronormen, syns sällan i dessa livsberättelser. Enligt Lena Martinsson, professor i genusvetenskap vid Göteborgs universitet, får dessa inte ens ta plats inom genuspedagogiken. Heteronormen etableras genom att det heteronorma sättet att leva framställs som attraktivt och självklart medan samkönade relationer osynliggörs eller framställs som avvikande. (Bromseth, J & Darj, F 2010:29f.)

Mycket av arbetet med att skapa större acceptans i samhället går ut på att skapa förståelse och väcka empati för det som är annorlunda. Detta sätt att arbeta mot diskriminering gör att man ofta exemplifierar genom att lyfta fram utsatta grupper för att synliggöra fördomar. Genom att lyfta fram dem som antas avvika från normen skapar man förutsättningar för att kränkningar får uttalas fritt i klassrummet. (Brade mfl. 2008:24f.)

Genom att endast bemöta fördomar med att tala till normgruppens empati och lyfta fram negativa aspekter av ett marginaliserande synliggörs inte maktstrukturerna i sig och rådande maktbalanser utmanas inte. Genom ett toleransinriktat perspektiv i förhållande till normer förändras inte de grundinställningar till vad som är normalt och vice versa utan uppfattningen om det avvikande andra kvarstår och man uppnår bara acceptans. (Brade mfl. 2008:25).

Genom normkritisk pedagogik fokuserar man inte på det som betraktas som annorlunda utan man det handlar istället många gånger om att utmana rådande norm och ställa frågor om varför det är på det här viset.

2.2 TIDIGARE FORSKNING

Denna studie inriktar sig på normer angående sexualitet, därför rör den tidigare forskning som är aktuell för arbetet framförallt kön- och sexualitetsnormer i skolan.

Inom detta forskningsfält är begreppet kritisk pedagogik etablerat. Innebörden av begreppet kort kan beskrivas som en pedagogik som vänder sig mot, ifrågasätter och problematiserar existerande normer i samhället. Influenser från queerteori skapade förutsättningar för en utveckling av en så kallad queerpedagogik. Begreppet fick internationell spridning genom Mary Bryson, professor i språk och litteratur vid University of British Columbia, och Suzanne de Castell, professor vid fakulteten för utbildning vid University of Ontario Institute of Technology, i mitten av 90-talet.

2004 utgavs metodboken *Någonstans går gränsen*, skriven av Joakim Rindå och Gunilla Edemo med RFSL Stockholm som projektledare. Detta är en av de första böcker på den svenska arenan som använder ett queerteoretiskt perspektiv angående förändringsarbetet i skolan rörande kön- och sexualitetsnormer. Detta var inledningen på ett forskningsarbete som inriktade sig på hur normskapande faktiskt äger rum i skolan med utgångspunkt i queerteorin.

2005 startade ett forskningsprojekt lett av Lena Martinsson och Eva Reimers, professor i Pedagogiskt arbete med inriktning mot normer och mångfald vid Linköpings universitet, som heter ”Den självklara heteronormativiteten”. Fokus för projektet var att undersöka hur skolan fungerade som en producent av köns- och sexualitetsnormer.

Många ideella organisationer engagerade sig i arbetet angående normkritisk pedagogik. RFSL ungdom står bakom det treåriga projektet ”Lär mig” som sedermera ledde fram till boken *Bryt! – ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormer i synnerhet* (2006) producerad i samarbete med myndigheten Forum för levande historia. Organisationen Friends startade ett annat projekt som heter ”Genus och sexualitet i skolans värld” vars arbete presenteras i rapporten *”Man kan ju inte läsa om bögar i någon historiebok”* (2007).

I boken *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring* (2010) presenterar ett flertal författare med olika bakgrund texter med anknytning till normkritisk pedagogik. Bokens författare är verksamma inom områden som högre utbildning, skola, museivärlden, ideella organisationer och statliga myndigheter. I denna bok presenteras olika perspektiv på normkritisk pedagogik, den redogör för teoretiska influenser, hur man genomdriver normkritisk pedagogik i praktiken. (Bromseth & Darj 2010)

Kevin K. Kumashiro professor och ordförande för Department of Educational Policy Studies vid University of Illinois, har författat ett antal böcker viktiga böcker på området: *Troubling Education. Queer, Activism and Antiopressive Pedagogy* (2002), *Against Common*

Sense: Teaching and Learning toward Social Justice (2004). Kumashiro är verksam både som lärare och forskare och hans arbete syftar till att omdefiniera det fält han kallar för "anti-oppressive education" genom nya tillvägagångssätt för förändring. (Bromseth&Darj 2010)

Kumashiro talar om en pedagogik som ska motverka förtryck. Han menar att det finns en del god forskning på området men att etablerade tillvägagångssätt och teorier för att motverka förtryck i skolan bör utmanas och ifrågasättas. Kumashiro har vänt sig till aktivister inom det queerteoretiska fältet för att finna nya pedagogiska metoder för att synliggöra och minska förtryck.

Kumashiro menar att förtryck, oavsett vilket perspektiv man antar för att synliggöra det, så uppstår det genom att vissa grupper och beteenden i samhället privilegieras, vilket i sin tur leder till att andra marginaliseras. För att uppnå en skola utan förtryck behöver den "andre", som Kumashiro uttrycker det, synas. Inte någon form av normalitet bör förutsättas, vare sig det handlar om sexualitet, genus eller etnicitet. Alternativa historier och berättelser bör lyftas fram och "den andre" bör representeras i form av förebilder, allt för att synliggöra och därmed ifrågasätta normgruppens självklara position som värdeförmedlare. (Kumashiro 2002.34f.)

3 TEORETISKA PERSPEKTIV

Det teoretiska perspektivet handlar främst om att vår verklighet skapas med hjälp av språket och att det inte finns en objektiv verklighet. Kunskap och verklighetsuppfattning är en social konstruktion. Socialkonstruktionism, queerteori och diskursbegreppet är perspektiv som aktualiserar dessa tankar och som presenteras i följande avsnitt

3.1 SOCIALKONSTRUKTIONISM

Socialkonstruktionism är ett perspektiv som främst används inom psykologin. Infallsvinklar som diskursanalys och poststrukturalism kan dock också benämnas inom ramen för socialkonstruktionismen. (Burr 2003:1)

I första hand syftar det socialkonstruktionistiska perspektivet till att ifrågasätta sanningar, både om oss själva och om världen som vi annars tar för givet som självklara och objektiva. Vetenskapen har under många år strävat efter att nå en objektiv sanning om hur världen och människorna i den fungerar. Socialkonstruktionismen ifrågasätter förekomsten av en objektiv sanning och står därmed i opposition till positivismen och empirismen. (Burr 2003)

Vår världsbild bygger till stor del av kategoriseringar. Ahängare till socialkonstruktionismen menar att dessa kategoriseringar är historiskt och kulturellt formade av oss själva. Kategorier som hetero- och homosexuell är endast sociala konstruktioner eftersom man inte tror på en mänsklig essens, det vill säga, några mänskliga, naturgivna förutsättningar som innebär att man tillexempel är homosexuell.

Den sociala interaktionen som bilden av verkligheten skapas är beroende av språket. Språket skapar verklighet, vilket gör att användning av språket kan betraktas som en social aktion. Hur en person tänker och kategoriserar omvärlden för att skapa mening är helt beroende av språket, därför kan inte språket betraktas som en objektiv företeelse vars uppgift är att förmedla mening, språket gör snarare mening. (Burr 2005:1-7)

Ett vanligt ställningstagande är att personliga egenskaper har en verklig existens inom människor och att språket är ett objektiva verktyg som används för att förmedla dem. Poststrukturalistiska och dekonstruktionistiska perspektiv ställer dock denna föreställning på ända då de istället framhåller att jaget inte kan föregå språket eftersom det är språket som gör jaget (Burr 2005:48ff). Språket förser oss med verktyg att kunna identifiera känslor som kärlek, hat, svartsjuka, etc. och även uttrycka dem. På så sätt kan språket även begränsa vårt

personliga vara eftersom den person du är, din identitet och erfarenheter är beroende av vilka koncept som ryms i språket. (Burr 2005:53)

Språket är i grund och botten ett socialt fenomen och det är i socialt samspel som konstruerandet av en person och identitet kan ske. Mening kan enligt poststrukturalismen aldrig bli helt fastställd. Den är totalt beroende av kontexten och förändras över tid, sammanhang och från person till person. På denna punkt skiljer sig poststrukturalismen mot strukturalismen som ändå tror att man kan finna en förhållandevis stabil sanning. (Burr 2005:53f.)

3.2 QUEER

Att ge en entydig definition av begreppet queer är i stort sätt omöjligt. En del skulle svara att det betyder sexuellt avvikande, andra skulle säga att det är en teori om sexualitet och normalitet, en tredje skulle kanske svara att det är en form av politisk aktivism. Inget av dessa svar är fel, ordet queer kan inbegripa alla dessa saker på en gång. Gemensamt för de betydelser som avses är dock att det syftar på det ”annorlunda”, ”det vridna” eller ”upplevt perversa”. (Ambjörnsson 2006:8)

I Nationalencyklopedin definieras begreppet som ett kritiskt förhållningssätt till det normala vilket är en av grundtankarna inom queerteori. Med ett queert perspektiv antar man ett kritiskt förhållningssätt till kategorier som rör genus, sexualitet, normalitet och identiteter och det är oftast de aspekter som utgör normen som sätts i fokus. Fokus ligger inte på avvikelserna i sig utan på de fenomen vilka är en slags måttstock, normer, i samhället. I samhället florerar uppfattningar som att det finns ett normalt eller onormalt sätt att vara sexuell man eller kvinna och queerteorin ifrågasätter dessa former av föregivet tagna sanningar. (Ambjörnsson 2006.8f.)

Detta är betydelsefullt då man talar om mänsklig identitet. Likväl som man inte tror på en oberoende yttre verklighet tror man inte på en fast, oberoende identitet. En människas identitet är under ständig konstruktion och beroende på sociala kontexter och en människa kan växla mellan olika roller. Jaques Lacan var en av de första som avvisade tanken om en inneboende fast, essentiell identitet. Jaget är relativt liksom sanningen och skapas i relation till andra. (Ambjörnsson 2006:42)

Skapandet av verkligheten och mänskliga identiteter är enligt poststrukturalismen en produkt av språket. Språket är centralt för skapandet av världen. Istället för att påstå att

språket är en avspeglning av omvärlden menar man att språket konstruerar omvärlden och vår verklighet. (Ambjörnsson 2006:42)

Mikael Foucault är en av dem som flitigt påpekat språkets makt och hur det formar vår verklighet och våra identiteter. Foucault har en viktig position i queerteorin och visar bland annat med sin *Sexualitetens historia* (1976) hur språket skapar mänsklig identitet. Foucault menar, att det under 1700-talet, fanns ett behov av att sortera och kategorisera människor. Människor fick diagnoser som hysterisk, homosexuell och pervers. I och med denna språkliga kategorisering blev människor tilldelade en identitet. Från att ha varit en person som haft sexuellt umgänge med personer av samma kön blev man indelad i kategorin homosexuell och genom detta blev man även tilldelad en identitet. Genom att klassificera människor uppstår kategorier som normalt och icke normalt och att den normalitet som uppstår är kopplat till makt. (Ambjörnsson 2006:44f.)

En slags särhållande princip skapas och denna bygger på binära motsatser som man och kvinna, heterosexuell och homosexuell. Förutom att man inom queerteorin inte tror på några definitiva skillnader mellan män och kvinnor, heterosexuella och homosexuella protesterar man mot den normaliseringsprocess som följer med klassificering. Den sociala gruppering med starkast maktposition blir utgångspunkt för vad som är normalt och det som kan betraktas falla utanför normalitets ramar och blir det ”andra”. Det ”andra” riskerar att marginaliseras och diskrimineras. Dessutom finns det normer och sociala förväntningar på individerna inom de sociala kategorierna som begränsar handlingsutrymmet. (Tenngart, P 2008:124f., Karin Camnert, 2007:20ff)

Judith Butler är en av de mest tongivande personerna inom det queerteoretiska fältet. De två viktigaste begreppen i Butlers tankegångar är genealogi och performativitet. Begreppet genealogi innebär en tro på att det inte finns någon given mänsklig essens, kategorierna kön, genus och sexualitet är inte naturgivna utan skapade genom sociala processer. Performativitet syftar till hur språket aktivt gör och skapar sociala kategorier, kön/genus är inte vara utan göra. Som Simone de Beauvoir uttryckt det: ”Man föds inte till kvinna, man blir det” (Rosenberg 2005:9).

Språket i sig är en handling i vilken vår verklighet skapas. Kön och sexualitet skapas genom performativa handlingar (Camnert 2007:21). Performativa talakter beskriver inte endast företeelser utan får även dessa att bli till. Det performativa talet får sin makt från ett historiskt citerande. Talakten legitimeras genom att den upprepats många gånger. Ingenting kan dock citeras exakt gång efter gång och därför finns det möjlighet till förskjutningar och att en performativitet kan förändras. (Butler, Rosenberg 2005:99f)

En central del av queerteorin är intresset för normaliseringsprocesser. Hur uppstår det som vi kallar normalt? Hur upprätthålls normalitet? Och vad får uppdelningen av normalt och avvikande för konsekvenser för människors självförståelse och levnadsvillkor? De normer man främst fokuserar på är de rörande genus och sexualitet, därför är normen rörande heterosexualitet, så kallad heteronormativitet, blir betydelsefull. (Ambjörnsson 2006:3)

Heteronormativitet utgår från föreställningen om att heterosexualitet är naturgivet för alla människor och det sanna sättet att leva. Med termen heteronormativitet åsyftas alla samhällseliga instanser och praktiker som framhåller det heterosexuella levnadsmönstret som det enda riktiga. Det handlar om institutioner, strukturer, relationer och handlingar.

Heteronormativiteten grundar sig på en föreställning om manligt och kvinnligt kön som binära motsatser. En person är kvinna om denna har de biologiska attribut som betraktas som kvinnliga, detsamma gäller då för en man med manliga, biologiska attribut. Det som inte passar in i ramen för heteronormativitet betraktas därmed som avvikande och det kallas för genusordning. Bryter man mot den följer bestraffningar som marginalisering, osynliggörande, stereotypisering, kulturell dominans och homofobi. (Butler, Rosenberg 2005:11)

3.3 DISKURS

Som så många andra vetenskapliga begrepp som tas i bruk av olika forskare från olika discipliner med skilda syften och mål är diskurs ett mångtydigt och svårdefinierat begrepp. Inte ens Foucault, som av många ses som diskursbegreppet främsta användare, kan ge en tydlig definition av begreppet.

Huvudprincipen inom det diskursanalytiska fältet är dock att man fokuserar på människors tal och språk och hur verkligheten konstrueras med hjälp av språket. Det finns ingen objektiv verklighet bortom språket, det är språket som skapar verkligheten (Börjesson & Palmblad 2007:9-14).

Intresset för diskursanalysen ligger således i att undersöka hur förståelsen blir till och hur en representation av en företeelse blir verklighet. Målet är inte att finna den objektiva sanningen utan intresset riktar sig mot själva representationen. Vad gör att en utsaga kvalificeras som verklig och sann vid en viss tidpunkt? (Börjesson & Palmblad 2007:9-14)

Foucault menar att det alltid sker en maktutövning då diskurser skapas eftersom diskurser leder till utestängningsmekanismer som i sin tur kontrollerar människor. Maktutövning uppstår i interaktionen mellan människor och är ingenting som kan överföras från subjekt till

subjekt. Makten innebär möjligheter för vissa och begränsningar för andra och är beroende av så kallade utestängningsmekanismer. Utestängningsmekanismer innebär att det inom diskursen uppstår regler för vad som är tillåtet och förbjudet, definieras som sjukt eller inte sjukt, är tradition eller inte tradition, ses som rätt eller fel. De språkliga verktyg som finns inom diskurserna är avgörande för den sanning som produceras, den mening som finns inom diskursen är relativ.

Foucault menade att diskurserna är föränderliga, om än att vissa sanningar är mer seglivade än andra. Inom diskursen kan meningsförskjutningar äga rum och diskursen ändra riktning och en ny sanning kan uppstå.

4 METOD

I följande avsnitt presenteras uppsatsens metodansats. Det empiriska materialet har samlats in genom kvalitativa intervjuer. Det analytiska perspektivet utgår främst från diskursbegreppet och har även influerats av hermeneutiken och textanalysen.

4.1 INSAMLINGSMETOD OCH URVAL

Uppsatsen har en kvalitativ metodansats både vad gäller insamlingen av data samt analys av denna. Syftet med uppsatsen är att söka förståelse för hur lärare konstruerar sexualitet och hur detta avspeglar sig i deras yrkesroll och undervisning. Den kvalitativa metoden skapar utrymme för informanterna att delge ett personligt, beskrivande och berättande material. I den kvalitativa metoden studeras språkliga utsagor om världen så som inspelade intervjuer och fältanteckningar. Meningen med den kvalitativa metoden är att söka förståelse snarare än att förklara. Forskaren får där med större möjlighet att genom tolkande gå djupare in i sitt datamaterial. (Fejes & Thornberg 2009:17f.)

Det empiriska materialet består av fyra lärarintervjuer. Intervjuerna har genomförts en och en och deltagarna har fått de grundläggande intervjufrågorna skickade till sig i förväg via mail. Avsikten med att informanterna delgavs frågorna i förväg är att de skulle få möjlighet och tid att reflektera på djupet över begreppet sexualitet. Intervjusituationerna kännetecknas dock av relativt låg standardisering. Samtliga intervjuer utgick från sex grundfrågor men ordningen och vidareutvecklingen av dem kunde skilja sig beroende på utförligheten i informanternas svar. Detta för att inte missa väsentlig information vilket är en risk om man i strikt mening låter frågorna styra intervjusituationen. Intervjuerna ägde rum på respektive lärares arbete på en enskild plats. Intervjuerna varade mellan 30 - 45 minuter.

Intervjuerna har spelats in med diktafon för att noggrant transkriberas. Själva intervjusituationen är därmed väldokumenterad i fråga vad som sägs. Gester, tonläge och så vidare går inte att överföra via transkribering förutom att forskaren gör anmärkningar av det slaget.

Urvalet av informanter grundar sig främst på vilka ämnen de undervisar i. Kriteriet för informanterna är att de undervisar i något av ämnena svenska, samhällskunskap, religion eller historia på gymnasienivå. På gymnasiet finns det möjligheter att problematisera sitt undervisningsmaterial och gå in i djupare diskussioner med eleverna. Informanterna består av

två kvinnor, vilka båda undervisar i ämnena svenska, religion och mediekommunikation. De andra två informanterna är män, den ena undervisar i samhällskunskap och historia och den andre undervisar i historia, religion, psykologi, samhällskunskap och sociologi. Samtliga informanter har varit verksamma inom läraryrket sedan mitten av 90-talet.

Via skolan där jag hade min praktik och en annan lärarbekant togs kontakt med aktuella informanter. Förfrågan om deltagande skickades således ut med mig själv eller gemensam bekant som referens.

4.2 TOLKNINGSPERSPEKTIV

Då ett av de teoretiska perspektiven utgår från diskursen förefaller det sig naturligt att använda sig av diskursanalys i tolkningen av materialet. Materialet kommer dock inte att bearbetas i strikt diskursiv bemärkelse utan tolkningsprocessen består av en kombination av diskursanalys och hermeneutisk metod.

4.2.1 Diskursanalys

Diskursanalys kan inte betraktas som en enhetlig metod. Diskursbegreppet representerar både en metod och teori. Det finns heller inget strikt tillvägagångssätt att följa då man gör en diskursanalys. Någon strikt dekonstruktion av språket som många gånger är vanligt i en diskursanalys kommer inte att genomföras. I detta arbete tillämpas diskursanalysen främst för att synliggöra hur lärarna talar om sexualitet och vilken bild av sexualitet som speglas i deras språk. Diskursbegreppet är även intressant i den bemärkelsen att det kan användas för att undersöka vad som är tillåtet respektive otillåtet att säga inom ett visst diskursivt sammanhang. Denna infallsvinkel tillämpas för att undersöka likabehandlingsdiskursen och lärarnas positionering inom denna.

4.2.2 Hermeneutik

För att komplettera diskursanalysen har även hermeneutisk tolkningslära använts. Detta för att nyansera den diskursanalytiska ansatsen och även kunna göra mer allmänna tolkningar och kunna gå utanför en dekonstruktion av språket. Hermeneutiken avser att i första hand tolka och skapa förståelse. Inom hermeneutiken är det viktigt att ta hänsyn till kontexten, både vad gäller det som avses undersökas samt den som forskaren själv befinner sig i. Liksom diskursanalys kan inte hermeneutik betraktas som en metod, utan definieras ofta som en tolkningslära.

4.3 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Etik handlar om en medvetenhet om hur man bör agera för att inte skada människors integritet. Inom forskningen är etiska frågor av stor vikt eftersom forskningen har stor betydelse för samhället. I denna uppsats beaktas vetenskapsrådets etiska riktlinjer för forskning inom samhälle och humaniora.

Vetenskapsrådet har utformat fyra etiska huvudprinciper vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, och nyttjandekravet.

Informationskravet handlar om att forskaren skall informera uppgiftslämnaren om studiens syfte, vad som förväntas av uppgiftslämnaren eventuella omständigheter som kan påverka dennes vilja att medverka.

I detta fall tillfrågades studiens informanter via mail om de önskade delta. Att det var frivilligt var tydligt och deltagarna fick delvis syftet förklarat, då det inte var slutgiltigt formulerat. Sexualitet kan eventuellt betraktas som ett känsligt ämne, i detta fall fick informanterna frågorna skickade till sig redan vid förfrågan om deltagande. Detta gav informanterna möjlighet att tacka nej om de ansåg att frågorna var för känsliga.

Samtyckeskravet handlar om att deltagare i en undersökning själva har rätt att bestämma över sin medverkan. I de fall som de medverkande är under femton år bör även samtycke inhämtas från vårdnadshavare. Deltagarna informerades från början att de skulle intervjuas och spelas in och fick själva avgöra tid och plats för intervjun.

Konfidentialitetskravet är av betydelse i detta fall då undersökningsgruppen är liten och deltagarna ger uttryck för personliga åsikter. Deltagarna har för övrigt lämnat uppgifter om namn och arbetsplats. I arbetet presenteras deltagarna vid fiktivt namn och inom vilka ämnen de undervisar. Var de arbetar yppas inte i arbetet.

Det är endast författaren som tagit del av det inspelade och transkriberade materialet och efter att uppsatsen seminariebehandlats kommer det inspelade materialet att raderas.

Att det material som samlats in för studiens syfte endast får användas för forskningsändamål sammanfattas i nyttjandekravet. De personuppgifter och annan information som informanterna delgivit får inte nyttjas i något annat fall än att uppfylla syftet med studien. I denna studie aktualiseras de material deltagarna bistått med endast i arbetet med uppsatsen, samt vid redovisning och presentation vid framtida seminarium. Utöver det

kommer uppsatsen att vara tillgänglig som ett bidrag till forskningen inom skola och utveckling vid Malmö högskola. (Vetenskapsrådet)

4.4 VALIDITET OCH RELIABILITET

Validitet innebär att man diskuterar hurvida studien uppfyller sitt syfte, det vill säga att det man har undersökt stämmer överens med det man hade för avsikt att undersöka och att man har kunnat besvara sina frågeställningar. (Thurén 2007:26f.)

Den information som informanterna delgav innebar stora möjligheter att analysera och undersöka hur sexualitet konstrueras. Samtliga deltagare i studien var motiverade att delta och engagerade sig för att ge informationsrika svar på ställda frågor. Intervjusituationerna gav möjlighet till informanterna att diskutera och reflektera i sina svar vilket bidrar till ett empiriskt material med detaljerad information. Det teoretiska och metodiska angreppssättet har erhållit goda verktyg att analysera ett personligt och diskuterande material. Jag anser att möjligheterna att besvara frågeställningarna har varit goda och att därför studien har hög validitet.

I studiens teoretiska och metodiska ansats har jag som forskare en viktig roll som uttolkare. Personlig kontext, referenser och tidigare kunskap har betydelse för resultatet. Det är dock en del av kvalitativa undersökningar av det här slaget. Den subjektiva aspekten i kvalitativa undersökningar går därför inte att bortse från och påverkar reliabiliteten i kvalitativ forskning. Det socialkonstruktivistiska perspektivet utgår från att det inte finns någon objektiv forskning, utan att den liksom den verklighet man undersöker konstrueras i samspel mellan människor (Burr 2003:6,12).

Reliabilitet innebär att man ifrågasätter studiens tillförlitlighet, är materialinsamlingen och analysen korrekt genomförd? Som forskare i en kvalitativ studie är det därför viktigt att styrka sin trovärdighet genom att visa att man är seriös i sitt syfte och har en seriös metodansats.

Då forskarens subjektiva uppfattning är av stor betydelse har jag varit noga med att redovisa det lärarna säger i intervjun klart och tydligt. Det är viktigt att stärka sina slutsatser med citat från det empiriska materialet. På så sätt finns det möjlighet att ifrågasätta gjorda antagande och få ett perspektiv på forskarens subjektiva tolkning.

Med en socialkonstruktivistisk teoretisk bakgrund är inte ambitionen att presentera en objektiv sanning om ett fenomen utan att ge ett förklaringsperspektiv på ett fenomen som kan bidra till att öka förståelsen för människor, både nu, i historien och framtiden.

5. RESULTAT

Under intervjuerna har sexualitet som tre olika teman utkristalliserats. Dessa är sexualitet som fysisk aktivitet, sexualitet som identitet, sexualitet som kärlek. Resultatet presenteras även under rubriken ”Likabehandling i handling”.

5.1 SEXUALITETENS VARA

5.1.1 Sexualitet som fysisk aktivitet

På en direkt fråga om vad sexualitet är lyfter lärarna fram den fysiska aspekten av begreppet samtidigt som de talar samtidigt om personlighet, identitet och kärlek. Inledningsvis fick samtliga informanter svara på frågan om vad sexualitet innebär för dem. Lärarna gav uttryck för att det var svårt att ge en konkret definition på begreppet.

Susan svarar att det handlar om kärlek, personlighet men talar även om sex och kön.

Susan: Ja och den var jättelurig, så den klurade jag på. Men det landar ändå i sex. ”skratt”. Och, och sex och kön och, amen kärlek, sexualitet. Det blir väl även kanske personlighet, asså, aaa... Asså, det är ju en läggning, asså ja och ja. En läggning, personlighet, aaa.

Genom att tala om sexualitet som något som handlar om sex och kön lyfts den fysiska aspekten av begreppet fram. Då man pratar om kön i samband med sex är de fysiska och biologiska associationerna till ordet kön övervägande. Ordet sex är fysiskt i sig, sex är ett substantiv som står för en intim, fysisk aktivitet. Vad denna fysiska aktivitet innebär finns det många meningar om, men det fysiska utövandet i ordet sex är på något sätt självklar. Susans svårigheter i att definiera begreppet markeras av tveksamhetsmarkörer som; asså, aa, amen, ju ja, ja, kanske.

Även Kristin tycker att det är en svår fråga, hon talar om kärlek, sex och fysisk sexualitet.

Kristin: Ehm, aava svårt...Aaa jag tänker ju asså, sexualitet har ju blivit något annat än rent sexualitet, asså rent sex utan vad man, ehm vem man vill va med, vem man vill älska. [---] Ehm, nämen alltså, det är inte bara sex utan det är väl mera också vem man vill älska. Men samtidigt, sexualitet blir så fysiskt också, jag tänker fysisk sexualitet. Det är svårt att inte tänka fysiskt.

Trots att Kristin uttryckligen säger att sexualitet blivit något mer än rent sex ryms sexualitetens fysiska sida i denna formulering. Rent sex kan betraktas som den fysiska akten i konkret bemärkelse. Formuleringen rent sex tolkar jag som en fysisk aktivitet då aspekter som kärlek och identitet, som annars ryms i begreppet sexualitet, är bortskalade. Precis som Susan använder sig Kristin av tveksamhetsmarkörer som *asså*, *nämen*, *ehm* då hon talar om betydelsen av sexualitet.

Liksom Kristin talar Martin om en sexualitet som handlar om identitet men han tydliggör kopplingen med sexualakten. Martin talar om sexualakter kopplade till en identitetsfråga. Ordet *akt* syftar till ett agerande och ordet *sexualakt* antyder på fysisk aktivitet och handling.

Martin: Jag tänker identitetsfråga kopplat till könsdrift och sex. Att ha sex med vem man vill ha sex med men inte bara kopplat till sexualakterna.

Stefan är ensam om att endast tala om sexualitetens fysiska sida i den konkreta diskussionen om sexualitetens vara. Stefan svarar att sexualitet har med praktiker att göra. Praktiker är ett ord som syftar på fysisk aktivitet, att praktisera är att utföra, att göra.

Stefan: Asså sexualiteten är så, sexualiteten känns rent explicit sexuell.

[--]

Stefan: Jag tänker att det har med praktiker att göra...

Ida: Du tänker så, begär och lust?

Stefan: Ja, jag gör nog det... Det är ett ganska inringat begrepp.

Begär och lust kan även förknippas med kärlek, men att känna lust handlar snarare om en fysisk dragningskraft än om Stefan hade talat om ömhet som är ett ord som lättare kan associeras med kärlek. Genom att säga att det är ett inringat begrepp utesluts möjligheten av andra betydelser av begreppet sexualitet.

På frågan om det kan innebära svårigheter att diskutera sexualitet i klassrummet blir betydelsen av sexualitet i viss mening fysisk.

Kristin: Ja, asså. Jag skulle inte vilja gå in i detalj, rent fysiskt i detalj. Det vill jag inte göra. Biologi så. Men däremot att ha sex, att prata om att alla har sex, det har jag inte svårt med.

Kristin vill inte prata om de konkret fysiska aspekterna av sexualiteten. Men att prata om sex som fenomen, att prata om att människor har sex tycker inte Kristin är svårt. Fysisk detalj kan syfta till biologiska, fysiska detaljer som Kristin själv påpekar eller ett fysiskt agerande. Sexualitet blir även något fysiskt då det talas om som någonting man har i bemärkelsen av ett verb.

Susan och Martin svarar på frågan om svårigheter att diskutera sexualitet i klassrummet att de inte tycker att det är svårt. Stefan däremot uttrycker att det är jobbigt att diskutera sexualitet med eleverna och att det för det mesta uppstår problem då.

Ingen av informanterna utelämnar den fysiska aspekten av begreppet sexualitet, dock upplever samtliga en slags svårighet att definiera begreppet. Alla utom Stefan talar om identitet och personlighet men de utesluter inte den fysiska aspekten av begreppet. I den fortsatta diskussion, som inte konkret rör själva betydelsen av begreppet sexualitet, är dock sexualitetens fysiska sida sekundär.

Stefan är den som tvekar minst i sin beskrivning av begreppet, han är tydlig med att han betraktar sexualitet som något fysiskt. Då han inte blandar in mer abstrakta begrepp som identitet och personlighet verkar det lättare för honom att ge en tydlig definition.

5.1.2. Sexualitet som identitet

Sexualitet handlar dock om någonting mer än ett konkret, fysiskt utövande. Detta framkommer dels explicit i intervjuerna då lärarna förklarar vad sexualitet betyder för dem, samt i den fortsatta diskussionen, då lärarna reflekterar över sin lärarroll och roll som normbärare. De talar om sexualitet som identitet, definitioner, att vara.

Martin talar om de definitioner som finns i språket vilka hör samman med sexualitet. Genom att språkligt benämna sig själv eller bli benämnd som, exempelvis, homosexuell erhåller man en särskild identitet.

Martin: En identitetsfråga på nåt vis. Jag tänker mig... ja om personen kanske definierar sig som homo, bi eller hetero så, för det ligger ju ganska mycket annat i de definitionerna på gott och ont än just sexakterna i sig. Nån slags identitet ändå kopplat till vad man tänker på.

Genom att själv uttala vilken sexualitet man har eller att någon annan gör det blir man tilldelad en identitet. Som Martin säger: genom att definiera sig själv som homo, bi eller hetero hamnar man i en särskild social kategori som betyder mer än den fysiska sexualakten.

Lärarna själva använder sig av språkliga kategorier som hänger samman med sexualitet då de diskuterar.

När Susan jämför *Priscilla Queen of the dessert* och *Brokeback Mountin* beskriver hon rollkaraktärerna genom stereotypa bilder.

Susan: Men den [BrokebackMountin]var lite mer sådär känslig. För den är ju ganska, om man jämför med Priscilla så är ju den mer rakt på sak och inte så där glitterbögar som det är i Priscilla, utan det är ju liksom tuffa cowboysare.

I dessa stereotypa bilder som glitterbögar och cowboysare finns det en föreställning om personerna som beskrivs genom dessa ord. Genom användandet av dessa ord är Susan delaktig i konstruktionen och föreställningen om hur homosexuella män är.

Martin pratar om schlagerbög då det kommit upp under en diskussion med eleverna. Martin förklarar vad som avses med ordet schlagerbög.

Martin: Och då var det en kille direkt som kom in på vad en riktig man inte var och det var ju schlagerbögen som är på ett visst sätt och lyssnar på Carola och Kicki Danielsson, ehh mycket intresse för sitt utseende och för sitt hem och som rör sig på ett visst.

Martin använder bestämd form då han pratar om schlagerbögen, det är inte endast ett ord utan en verklig kategori med människor, som dessutom erhåller särskilda egenskaper.

Sexualitet som identitet och personlighet och någonting man är framträder även explicit i intervjuerna och inte endast genom användandet av språkliga kategorier. Susan och Kristin talar uttryckligen om personlighet och att sexualitet handlar om vem man är.

Susan:...det landar ändå i sex. ”skratt”. Och, och sex och kön och, amen kärlek, sexualitet. Det blir väl även kanske personlighet, asså, aaa. - - - Asså, det är ju en läggning, asså ja och ja. En läggning, personlighet, aaa.

Kristin: Ehm, aava svårt...Aaa jag tänker ju asså, sexualitet har ju blivit något annat än rent sexualitet, asså rent sex utan vad man, ehm vem man vill va med, vem man vill älska.

Martin talar till skillnad från Kristin att identiteten hänger ihop med sexualakterna och vem man tänker på. Kristin talar istället om identitet och dess koppling till vem man vill vara med, vem man vill älska.

Att sexualiteten hör ihop med personlighet framkommer även då lärarna talar om sina egna familjesituationer. Då Kristin beskriver sin bakgrund och familjesituation framträder även en bild av vem Kristin är.

Kristin:... Jag kan ju känna såhär ibland att bara jag som person och min bakgrund, att gud vad tråkigt prätigt jag är. Så skittråkigt "skratt". Ehm men sen så har man ju kollegor som inte lever i kärnfamilj och som lever i annorlunda och det är ju jättebra om de delar med sig av det med.

Tidigare under intervjun berättar Kristin att hon är gift med en man och att de har gemensamma, detta beskriver Kristin som att leva i kärnfamilj. Kristin säger att det kan få henne att känna sig skittråkig och prätigt. Ordet kärnfamilj är benämningen av en bestämd konstellation av familj. Vi vet att det inte handlar om två män som lever tillsammans med ett barn som fötts av en surrogatmamma. Det handlar om en man och kvinna och deras gemensamma barn, en familjesituation som är heteronorm. Språket befäster därmed denna konstellation som norm. Ordet kärna för med sig betydelser av att vara betydelsefullt för ett ting eller företeelse, kärnan är den mest essentiella delen. Att ordet kärnfamilj står för konstellationen man, kvinna och gemensamma barn förstärker dess normativa position. Att det även är just denna typ av familj som är kärnan utesluter även möjligheten att andra typer av familjekonstellationer kan betraktas som det mest grundläggande och essentiella varandet i familjebildningar.

Genom konstaterandet att Kristin ingår i en kärnfamilj följer även att hon ingår i heteronormen, hennes person blir definierad i en bemärkelse. Kristin uttrycker att hon på grund av sin bakgrund är tråkig och prätigt. Alltså följer någonting mer att leva i heteronormen än att bara vara gift med någon av det motsatta könet. Kristin uppfattar det som någonting tråkigt. Det betyder att motsatsen till att leva heteroliv då skulle vara roligare. Kärnfamilj skapar en social kategori med egenskaper som är tråkiga.

Även Stefan diskuterar sin familjesituation att han genom att tala om sin fru förstärker heteronormen. I en undervisningssituation har han diskuterat sin heteronormativa framtoning med eleverna.

Stefan: Vi hade faktiskt en diskussion om idag, att jag är väldigt heteronormativ i min framtoning är jag ganska övertygad det om.

Samtidigt talar Stefan om svårigheter med att problematisera sin egen heteronormativitet. Att inte få uttrycka sin heteronormativitet i form av anekdoter om sitt eget liv och exempel om sig själv och sin fru upplever Stefan en känsla av att inte få vara sig själv. Att ingå i heteronormen är en del av Stefans identitet och uppfattning om sig själv.

Stefan: Det blir konstigt om jag ska göra våld på mig själv, då är inte jag likabehandlad. Förstår du vad jag menar?

Ida: Jaa...

Stefan: Jag kan inte vara jag om jag inte får vara jag. Så därför är det liksom svårt att tänka på det, för helt plötsligt blir jag någonting annat än det jag är liksom.

Trots att Stefan påpekat att sexualitet är ett inringat begrepp som främst handlar om praktiker framstår sexualitet i detta sammanhang som någonting som handlar om identitet. Stefan använder ord som är och vara, sexualiteten blir därmed något annat än en fysisk företeelse, något man gör, här framträder snarare en bild att sexualitet är någonting man är.

Kristin formulerar sig på följande sätt då hon funderar över sin egen roll som värdeförmedlare vad gäller normer angående sexualitet.

Kristin: Jo, men jag känner att det är jätteviktigt, ehm. Alla lärare har en jätteviktig roll i det här naturligtvis tycker jag. Man måste tänka på att alla är olika och att det är okej att vara den man är.

Att i sammanhanget påpeka att alla är olika och att det är okej att vara som man är skapar ytterligare bilden av sexualitet som någonting man är. En del av personlighet och identitet. Susan formulerar sig liknande då även hon talar om sin roll i förmedlandet av normer.

Susan: Så jag har nog alltid liksom tyckt att det är viktigt att alla ska få vara den dom är.

Genom att i diskussionen om likabehandling och sexualitet tala att få vara den man *är* aktualiseras sexualitetens betydelse för personlighet och identitet. Sexualitet blir identitet både genom konstaterandet att alla *är* olika och det är okej att vara den man *är*. Sexualitet som fysisk aktivitet är en stor del av sexualitetens innebörd, men i den fortsatta diskussionen är det framförallt sexualitetens *vara* än *göra* som aktualiseras.

5.1.3 Sexualitet som kärlek

Då Susan och Kristin talar om sexualitet gör de tydliga referenser till kärlek. Kristin säger att sexualitet är vem man vill älska och vem man vill vara med. Här skapas bilden av en sexualitet som är ett känslomässigt yttrande. Fysiskt sex och kärlek kopplas samman på bekostnad av bilden av sexualitet som könsdrift. Kärlek blir en förutsättning för det fysiska yttrandet.

Susan: Och, och sex och kön och, amen kärlek, sexualitet

Kristin: Det har ju blivit något annat än rent sexualitet, asså rent sex utan vad man, ehm vem man vill va med, vem man vill älska. [---]

Det handlar om vem man vill älska och vara med. Sexualitet har enligt Kristin tolkas ha en djupare betydelse än rent sex i fysisk bemärkelse. Man kan göra tolkningen att sexualitet inte endast har att göra med en fysisk drivkraft utan att det även har betydelse på det känslomässiga planet. Sex och kärlek kopplas därmed ihop.

Då Kristin talar om vad hon gör i ämnet svenska för att problematisera sexualitet och sexualitetsnormer säger hon att hon försöker visa texter som inte bara visar heterosexuell kärlek.

Kristin: Och så försökte jag välja såna texter som inte bara visar heterokärlek. Man kan tolka det som man vill eller så kan det, är det tydligt att det inte är heterosexuell kärlek.

5.2 LIKABEHANDLING I HANDLING

Likabehandlingsbegreppet är bekant för samtliga lärare i studien. Alla, utom Stefan, verkar ha en klar uppfattning om själva betydelsen av ordet. Det handlar om att behandla alla lika, att inte ta människors sexualitet för given och att utmana heteronormen. I diskursen likabehandling, sexualitet och skola som denna intervjustudie rör sig i, då lärarna förmedlat en bild av sexualitet som personlighet och något man är framträder även en bild av sexualitet som en rättighet att vara som man är.

Kristin säger att likabehandling handlar om att inte anta att alla är heterosexuella eller sexuella överhuvudtaget.

Kristin: Likabehandling tänker jag, nu tänker jag skola. Alltså vad jag gör i skolan, asså det är som jag sa att aldrig ta för givet att alla är heterosexuella eller sexuella överhuvudtaget.

Kristins formulering skapar en likabehandling då det handlar om att utmana eller inte agera i enlighet med normen. Heteronormen förutsätter en sexualitet då personer dras till personer med motsatt kön. Att inte förutsätta heterosexualitet kan betraktas som ett sätt att utmana heteronormen.

Kristin talar även om dem som inte lever tillsammans med båda sina föräldrar. Heteronormen håller en föreställning om att barn lever tillsammans med sina biologiska föräldrar. Genom att endast utgå från heteronormen i sin undervisning riskerar även de personer som inte lever tillsammans med både mamma och pappa att marginaliseras och bli det ”andra”.

Kristin: Det är ju ett annat problem vi har, att alla som kanske lever ensam men en förälder, det är ju mer vanligt, det kan ju vara minst lika jobbigt för dem om man tar upp ett exempel på mamma och pappa, barn och så, det kan vara skitjobbigt för det kan vara fler som känner så eller har den situationen. Ehh, så det kan man inte heller förutsätta att alla lever i en familj eller en större familj eller har två föräldrar ska jag säga.

Susan menar att likabehandling handlar om att ingen ska känna sig utesluten. Att vara utesluten är att inte räknas eller få tillträde till någonting. Personer som inte känner igen sig i heteronormen kan uppleva att de osynliggörs därmed utesluts ur gemenskapen, undervisningen, livsberättelserna etc.

Susan: Där försöker jag att ingen ska känna sig utesluten.

I och med att jag har så mycket kompisar som är homosexuella och gift sig, och så har jag, har ju aldrig tyckt att det har varit något lustigt eller konstigt. Och på nåt sätt så har väl jag förmedlat det.

Heteronormen rymmer dock mer än aspekter som att man är heterosexuell eller homosexuell. Susan talar även om att lyfta fram tjejers sexualitet, att även tala om att tjejer har en sexualitet. Kristin påpekar även att det viktigt att inte förutsätta att alla är sexuella eller vill ha sex överhuvudtaget.

Kristin: Ehm... jag vet att jag tog upp det här med att det är okej att inte ha sex. Men vaddå alla har väl inte sex. Vaddå, varför tar man det för givet? Att det är så himla kul, det är inte alla som tycker att det är kul.

I sammanhanget likabehandling tar Martin återigen upp de kategorier som ryms i språket. Han tänker sig en bättre framtid då människor inte är intresserade av att känna till om andra människor exempelvis är homosexuella. Det kan tolkas som att likabehandling är att inte dela in människor i dessa sociala kategorier. Martin talar om att punktera heteronormen vilket kan tolkas som att utmana eller förändra heteronormens maktposition.

Martin: Man skulle vilja uppnå, jag tänker att man måste prata om såna här saker avdramatisera och att göra liksom försöka punktera heteronormen så mycket det går, men i de bästa av världar i nån slags framtidsvision skulle man inte ens behöva prata om såna saker, att det egentligen skulle vara oviktig, ointressant att veta om en person är homo eller bi eller heterosexuell.

Stefan problematiserar inte likabehandling på samma sätt som de övriga lärarna.

Stefan: Att man behandlar alla lika. ”skratt”

Han menar att det innebär det man säger, alltså att behandla alla lika. Stefan avslutar med ett skratt vilket kan tolkas som att han markerar att han på något sätt förväntas säga mer.

Både Kristin och Susan arbetar aktivt med likabehandling i perspektivet sexualitet i sin undervisning. De berättar om hur de arbetar med olika teman och på så sätt lyfter fram olika sätt att uttrycka sexualitet. Susan och Kristin söker efter material som inte bara representerar heteronormen och som kan problematisera denna på olika sätt.

Kristin: Ehm ,så det får man liksom ehm, brukar jag alltid ha stenciler ehm, stenciler, eller artiklar om, det brukar alltid finnas om någon som lever som jude eller muslim som inte är vanlig, som man läser om i böckerna utan är ovanlig. Och det låter ju hemskt med en ovanlig. Men det är ju just för då ska få. Det behöver ju inte vara att det är en homosexuell jude utan att den väljer att inte vara så traditionellt judisk eller muslimsk eller vad det kan va. Ehm Jag brukar liksom försöka våga upp det där att försöka få en, en annan inblick.

Kristins formulering vanlig antyder att det finns en uppfattning om ett vanligt sätt att vara jude eller muslim, och att det är dessa ”vanliga” individer man kan läsa om i läromedlen. Ord som vanlig och ovanlig är starkt förknippade med vad som utgör normen. Vanlig syftar på som de flesta är, man betraktas som normal. En värdering av att vara ovanlig beror på vilken kontext ordet används i. I detta fall gör Kristin en värdering av ordet då hon säger att ”det låter ju hemskt med en ovanlig”. Kristin distanserar sig från språket och den kategorisering ord som vanlig och ovanlig kan stå för genom att reflektera över ordvalet samt påpeka att det är hemskt att benämna en grupp människor som ovanlig.

För att kunna problematisera sexualitet och sexualitetsnormer i ämnet svenska säger Kristin att hon försöker visa texter som inte bara visar heterosexuell kärlek.

Kristin: Och så försökte jag välja såna texter som inte bara visar heterokärlek. Man kan tolka det som man vill eller så kan det, är det tydligt att det inte är heterosexuell kärlek.

Formulering försöka välja, kan tolkas som en svårighet att hitta texter som handlar om någonting annat än heterosexuell kärlek, att texter om kärlek oftast speglar heterosexuell kärlek. Kristin påpekar även att de texter hon arbetar med i undervisningen inte alltid explicit uttrycker vad det rör sig om för kärlek. Kristin nuddar vid en problematisering av att uttrycka fasta identiteter. Att inte kunna avgöra om det rör sig om heterosexuell eller exempelvis homosexuell kärlek kan man heller inte genom språket kategorisera personer och ge dem en identitet som exempelvis homosexuell.

Kristin pratar även om att vara kritisk till heteronormen i likabehandlingsarbetet. Hon berättar att hon brukar visa reklamfilmer och låta eleverna diskutera dem utifrån ett könsdiskriminerande perspektiv. Kristin konstaterar att det i regel rör sig om heterokärlek i reklam

Kristin: Och där är det ju jättetacksamt att analysera reklam och könsdiskriminerande reklam. För där är det verkligen befästa eller inte. Och kommer det ifrån andra länder än Sverige så är det ganska ofta som de befäster de här könsrollerna. Och nästan aldrig annat än heterokärlek i reklam.

Genom att säga att reklamfilm från andra länder mer ofta befäster stereotypa föreställningar om könsroller placerar man den diskriminering som ryms i en sådan form av kategorisering någon annanstans.

Susan problematiserar eller aktualiserar likabehandling genom att visa mycket film eller arbeta med olika texter. Det handlar oftast om fiktiva berättelser som visar olika sätt leva.

Susan: Men jag tar alltid upp sexualitet då, genom. För du frågade hur man gjorde det i praktiken. Aaa, asså. Film är ju lättast och man kan ta upp det inom filmkunskapen.

Då Susan pratar om sin undervisning ger hon mycket exempel på filmer hon har visat och pratar om handlingen och elevernas reaktioner. Det rör sig om filmer som *Priscilla Queen of the dessert*, *BrokebackMountain*, *Milk*, och *Billy Elliott*.

Stefan och Martin arbetar inte på samma sätt med sexualitetsperspektivet i sin undervisning. Martin säger att sexualitet och likabehandling är delar av kursplanen varför det alltid på något sätt blir aktuellt i undervisningen men att han inte anlägger ett sexualitetsperspektiv i all sin undervisning.

Martin: Asså, i min vanliga undervisning så kan jag inte påstå att det är något som lyfts fram så där jätte, jag har liksom ingen genomgående tanke med det kan jag inte säga.

Martin säger dock att hans roll som samhälls- och historielärare gör att det är ett ämne han måste komma in på. Ordet måste är tvingande och kan tolkas som att Martin inte lyfter frågor angående sexualitet för att han själv vill det. Detta talar emot det som Martin sagt om behovet av att prata om sexualitet för att avdramatisera ämnet och komma bort från sexuella kategorier.

Martin: Men i och med att jag är samhälls- och historielärare och inte minst samhäll så blir det ju ett ämne som man måste komma in på. Risker är ju då att man gör det bara för att det står i det centrala innehållet eller att det står i ämnets syfte att man ska diskutera sexualitet och så, så man kommer ju inte undan det om man följer skolverkets skrivelser och så.

Martin säger dock att han i sin undervisning försöker tillåta annat än heteronorm och att han vill bort från klichéer. Då Martin använder ord som tillåta annat än heteronorm kan det tolkas som ett uttryck för det maktspel som heteronormen är en del av. Det som inte är heteronorm kan genom detta uttalande tolkas som att det inte har en självklar position i klassrummet. Martin vill tillåta och det kan syfta på hans eget handlande eller på elevernas.

Martin: Men i alla fall förutsatt att jag vill kanske bort från klichéer och tillåta annat än den heteronorm och att man inte utgår från att alla i min grupp är heterosexuella.

Diskussionen som föregår citatet nedan handlar om hur stereotypiseringar skapar ramar för hur människor bör agera. Martin uttrycker att han är emot alla sådana kategoriseringar och tar istället tydligt ställning mot stereotypa uppfattningar.

Martin: Men där är jag väldigt tydlig med att ta ställning. För där tror jag, hoppas jag att jag kan göra ett intryck. Att jag till exempel inte har så mycket grabbiga intressen. Och det liksom försöker jag berätta, och det vet jag att, folk kan förundras över det. Att man inte är jätteintresserad av att kolla på fotboll på lördagarna eller meka med bilar eller så. Och det skäms jag inte för att säga, men en del är ju...

Martin säger att han inte skäms för att berätta att han inte gillar att meka med bilar eller titta på fotboll, han säger också att han personligen upplever en förväntan genom existerande normer angående manlighet. Samtidigt är Martin delaktig i skapandet av uppfattningen om att killar gillar att meka med bilar och titta på fotboll genom det han säger.

För Stefan är likabehandling i sexualitetsperspektivet vanligtvis inte aktuellt i utformandet av hans undervisning.

Stefan: Jag tänker bara på det när vi pratar om det, oftast i efterhand.

Det kan tolkas som att Stefan inte gör några aktiva val för att problematisera sitt undervisningsmaterial vad gäller sexualitet och likabehandling. Han säger att sexualitetsperspektivet blir aktuellt först då det förs på tal i en diskussion eller att han reflekterar över det efteråt.

Däremot har Stefan en medvetenhet kring normer och heteronormen och sociala kategorier. I en del av Stefans undervisning, så som sociologi är dessa aspekter centrala för kunskapsinnehållet i kursen.

Stefan: Då är det asså, eftersom vi har haft det här i sociologin, med genus och queerteori osv. att asså, det blir ju knepigt eftersom jag ibland drar lite såna här anekdoter, fan typiskt lärare också, så säger man ju så här, jag och min fru, då är man ju där liksom, då är man ju på nåt sätt i sin ledargestalt, lägger man upp en norm att man har en fru och att frun är av ett annat kön osv.

Stefan tar upp användandet av ordet hen för att utmana de sociala kategorierna. Han menar att det är positivt att kunna tala om personer och företeelser utan att behöva bestämma kön. Jag tolkar detta som att Stefan problematiserar sociala kategorier i större utsträckning än vad han uttrycker explicit.

Stefan: Men om man istället byter ut det exemplet mot hen då har man ju könsneutraliserat, det är ett smidigt. Om man inte lägger massa politik i det hela som är en jäkligt smidig lösning som jag faktiskt har experimenterat lite med i höst barra för att känna hur det känns att säga det. Det känns rätt bra...

Trots att Stefan inte aktivt utformar sin undervisning aktualiseras det i hans undervisning i ämnet sociologi och även genom hans egen medvetenhet om normer då han använder ord som hen och diskuterar sin egen heteronormativitet i klassrummet.

6 DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I följande avsnitt presenteras resultatdiskussion och slutsats. Dispositionen i resultatdiskussion bygger på studiens frågeställningar.

6.1 RESULTATDISKUSSION

6.1.1 Sexualitet som fysisk aktivitet, identitet och kärlek

I enighet med det socialkonstruktionistiska perspektivet har utgångspunkten för tolkningen av intervjuerna i studien varit att det inte finns någon objektiv definition av ordet sexualitet. Intresset har bland annat legat i att undersöka vilken betydelse lärarna ger begreppet då de diskuterar undervisning och likabehandling. Lärarna talar således om en sexualitet som rymmer flera olika dimensioner. Det pratar om sexualitetens fysiska aspekter och konstruerar en fysisk sexualitet genom att tala om den som kön, sex, könsdrift, biologi, praktiker, rent sex. Den fysiska sexualiteten aktualiseras dock främst i den konkreta diskussionen om vad sexualitet är för någonting.

På en direkt fråga om vad sexualitet betyder tar lärarna upp fysiska aspekter av begreppet men de talar även sexualiteten som en läggning, personlighet och identitet. Martin beskriver exempelvis sexualiteten som en könsdrift kopplat till identitet. Det man gör kopplas till vad man är.

Då lärarna diskuterar sexualitet i förhållande till likabehandling och sin undervisning talar lärarna mer om identitet och vem man är, än vad man gör. Det är inte vad man gör som ska likabehandlas utan vem man är. Lärarna pratar inte om att alla ska få göra vad de vill utan snarare om att alla ska få vara den de är.

Susan och Kristin uttrycker detta explicit när de talar om likabehandling och vad det innebär. Även Stefan skapar en sexualitet som uttrycker identitet då han talar om sin egen heteronormativitet. Stefan säger att genom att tänka på att inte förmedla aspekter av sitt eget liv som uppfyller heteronormen är att inte få vara sig själv. Stefan talar, liksom Susan och Kristin om likabehandling, om möjligheten att få vara sig själv men Stefan lyfter fram rätten att vara heteronormativ.

Även en bild av sexualitet som kärlek konstrueras i intervjuerna. Kristin säger att sexualitet är vem man vill älska och vem man vill vara med. Här skapas bilden av en sexualitet som är ett känslomässigt yttrande. Fysiskt sex och kärlek kopplas samman och bilden på bekostnad av bilden av sexualitet som könsdrift. Kärlek blir en förutsättning för det fysiska yttrandet.

Hur sexualiteten är identitet synliggörs även genom att lärarna använder sig av kategoriserande ord. Martin talar om homosexualitet och schlagerbögar. I intervjun med Martin framkommer att dessa ord påtvingar vissa attribut på de personer som beskrivs genom orden.

Susan talar om glitterbögar och cowboysare och beskriver med dessa ord en särskild kategori av personligheter. Lärarna deltar på så vis i de performativa handlingar som skapar vår verklighet. Det finns en föreställning om glitterbögen, schlagerbögen och cowboyen och genom att använda dessa ord för att beskriva stereotypa uppfattningar deltar man i det historiska citerandet.

I ett socialkonstruktionistiskt perspektiv är den verklighet vi förnimmer en social konstruktion och beroende av kontexten. Genom att använda sig av diskursbegreppet kan man urskilja hur språket skapar vår sociala verklighet. I intervjuerna som behandlar frågor som rör sexualitet, undervisning och likabehandling skapas en bild av sexualitet som identitet, personlighet och kärlek och praktik, dock handlar det mer om hur människor är än vad de gör.

Då det socialkonstruktionistiska perspektivet även lyfter fram betydelsen av kontexten är det viktigt att notera att bilden av sexualitet som mer *vara* än *göra* förmedlats under en intervjusituation som rör likabehandling i ett sexualitetsperspektiv i skolan. De roller intervjupersonerna har som lärare samt kontexten likabehandling och undervisning påverkar det språkliga uttrycket och bilden av verkligheten. I ett annat sammanhang, exempelvis inom diskursen prostitution, skulle lärarna eventuellt kunna ge uttryck för en annan bild av sexualitet.

6.1.2 Heteronorm, positionering och likabehandling

I ett likabehandlingsperspektiv aktualiseras begrepp som minoriteter, normgrupper etc, i avseendet sexualitet blir därför innebörden av begreppet heteronorm intressant. Heteronormen innebär att den grupp som speglar det ”normala” sättet att leva och organisera sin sexualitet utgår från heterosexuella preferenser. De som lever annorlunda och avviker från heteronormen kan betraktas som det annorlunda, avvikande och riskerar att marginaliseras och diskrimineras. Det är även de som är heteronorm som innehar maktposition. De som innehar makt kan även betraktas som de förtryckande.

I intervjuerna skapar lärarna en viss distansering till heteronormen. Kristin påpekar att hennes eget levnadsmönster i många fall uppfyller heteronormen och att det i betydelsen heterosexuell finns ett sätt att leva som förutsätter att man som kvinna är gift med en man och att man som familj har barn, vilka förutsätts vara gemensamma. Då Kristin talar om sin egen situation påpekar hon att den känns präktig och tråkig, hon distanserar sig från sin förväntade maktposition genom att påtala negativa aspekter av heteronormen. Genom att göra detta positionerar hon sig som någon som har distans och kan inta ett kritiskt förhållningssätt till det som har maktposition.

Även Susan skapar en distans mellan sig och heteronormen trots att även hon lever i en familjesituation som representerar heteronormen. Susan påpekar att hon har mycket vänner som är homosexuella, att hon tycker om homosexuella och aldrig tyckt att det var något konstigt.

På olika sätt har både Kristin och Susan distanserat sig från heteronormen och ytterligare en form av distansering kan vara att de båda är kvinnor. Det är endast Kristin och Susan som påpekat att tjejers förutsättningar att uttrycka sexualitet skiljer sig från killars.

Martin skapar distans genom att påpeka att han inte har typiskt manliga intressen som annars förknippas med den heterosexuella mannen. Han förstärker sin position inom likabehandlingsdiskursen genom att påpeka att han tar ställning mot stereotypa uppfattningar och inte skäms för att berätta sådant som gör att han själv avviker från normen. Detta kan tolkas som att det inom likabehandlingsdiskursen finns en uppfattning att heteronormen är någonting dåligt.

Stefan identifierar sig i högre grad med heteronormen än någon av de övriga lärarna. Han gör ingenting för att försöka distansera sig själv från heteronormen. Han lyfter snarare fram sin heteronorma identitet, han tar då upp aspekter som att han är man och att han lever i ett heterosexuellt förhållande. Stefan påpekar att han tycker att det är svårt att problematisera heteronormen eftersom han då upplever att han inte tillåts vara den han är.

Stefan positionerar sig inte kritiskt till heteronormen, snarare tvärtom, men de övriga lärarna intar ett kritiskt förhållningssätt till heteronormen både vad gäller sin personliga roll och den heteronormativitet de kan se i sitt undervisningsmaterial. Det kan tolkas som att det i likabehandlingsdiskursen finns en norm att heteronormativitet är negativt.

6.1.3 Undervisning

Att tala om sexualitet som kärlek, personlighet och identitet verkar lättare för lärarna än att diskutera fysiska aspekter av sexualitet. Att konstruera sexualitet som personlighet och kärlek

skapar förutsättningar att tala om sexualitet i klassrummet. Att sexualitet är personlighet och identitet bidrar även till att sexualitet blir en viktig aspekt i likabehandlingsdiskursen. Stefan är den person som talar om sexualitet som något konkret fysiskt. Han deltar i konstruerandet av en sexualitet och personlighet. Stefan är dock den enda av deltagarna som säger att han tycker att det är jobbigt att diskutera sexualitet i klassrummet.

Susan och Kristin konstruerar sexualitet som kärlek och det är framförallt detta perspektiv som de lyfter fram i undervisningen. Inom svenskämnet arbetar de med texter och film som visar något annat än heterokärlek. De vill visa olika sätt att leva och på så sätt utmana heteronormen. De båda lever ett familjeliv som representeras av heteronormen men de hindrar dem inte från att ifrågasätta den i sin undervisning. Genom att distansera sig från heteronormen innebär inte ett ifrågasättande av densamma ett hot mot den egna identiteten.

Martin talar också om att utmana heteronormen men inte genom några aktiva insatser som fokuserar på sexualitet och likabehandling. Martin utmanar heteronormen främst genom att ifrågasätta stereotypiseringar. Martin säger att det är viktigt för honom och att han gärna ger exempel på hur han själv avviker från normen. Genom Martins konstaterande att han inte uppfyller normen för manlighet på alla plan göra det lättare för Martin att utmana heteronormen.

6.2 SLUTSATS

Jag tolkar det som att en förutsättning för ett aktivt arbete med likabehandling i ett sexualitetsperspektiv är att definiera sexualitet som någonting som handlar om identitet och personlighet. Att lyfta fram sexualitet som någonting man *är* aktualiserar sexualitetens betydelse i likabehandlingsdiskursen.

En annan förutsättning för att lärarna ska känna sig bekväma att ta upp och diskutera sexualitet i klassrummet är att lyfta fram de icke fysiska aspekterna av sexualitet. Det verkar lättare för lärarna att diskutera sexualitet som identitet än som fysisk företeelse.

Det som presenteras i det teoretiska fältet samt den tidigare forskningen antar ett kritiskt förhållningssätt till heteronormen. Den maktposition som heteronormen utgör är en del av att andra grupper som avviker från heteronormen marginaliseras och diskrimineras. En del av det normkritiska arbetet och att arbeta för likabehandling i ett queert perspektiv handlar därmed om att ifrågasätta heteronormen.

De två lärare i studien som arbetar mest aktivt med sexualitet och likabehandling är kvinnor. Då den europeiska, vita mannen brukas ses som den främste normskaparen kan de

kvinnliga lärarna, just i egenskap av att de är kvinnor, eventuellt ha lättare att distansera sig från heteronormen och även kritisera den. De båda kvinnorna i studien lever båda i heterosexuella förhållanden vilket gör att de på ett sett ingår i heteronormen. Men de båda försöker dock på olika sätt distansera sig och positionera genom en negativ inställning till heteronormen. Även Martin distanserar sig från heteronormen. Han är man men påpekar att han inte har typiska manliga intressen. Martin bryter även mot heteronormen genom att inte ingå i en heteronorm familjekonstellation.

De tre som på ett tydligt sätt distanserar sig från heteronormen arbetar mer aktivt med likabehandling i sin undervisning än Stefan som tydligt uttrycker att han identifierar sig inom ramen för heteronomen.

Den distansering som de övriga lärarna håller till heteronomen kan även ses som ett uttryck för i vilken diskurs denna intervjustudie rör sig.

Vad denna intervjustudie har visat kan sammanfattas följande: För att sexualitetsbegreppet ska få relevans i likabehandlingsarbetet är det viktigt att identifiera sexualitet som någonting som har att göra med personlighet, identitet och rättighet.

En förutsättning för att lärare ska arbeta med sexualitetsperspektivet i sin undervisning är att de känner sig bekväma med att tala om det i klassrummet. I den aspekten får det betydelse hur vida man betraktar sexualitet som en fysisk praktik eller mer en aspekt som rör identitet och personlighet.

Heteronormen har betydelse för likabehandling i ett sexualitetsperspektiv. En del av det arbetet går ut på att ifrågasätta och utmana heteronormen. Att skapa en distans till heteronomen och i viss mån göra en antagonistisk positionering mot den skulle kunna göra det lättare för lärare att arbeta normkritiskt med sexualitetsfrågor.

Vilken bild av sexualitet som lärarna skapar samt hur de positionerar sig gentemot heteronormen har således betydelse för hur mycket utrymme sexualitet och likabehandling får i deras undervisning, även utformning en av undervisningen påverkas härav.

Detta kan betraktas som en liten studie med endast fyra intervjuobjekt men den uppvisar dock ett intressant resultat som skulle kunna ha betydelse för utvecklingen av arbetet med likabehandlingsfrågor.

I vår strävan mot ett demokratiskt samhälle där ingen diskrimineras är likabehandlingsarbete i skolan en av de viktigaste aspekterna. Det är viktigt att vi

uppmärksammar och lär oss mer om det arbete och det är min förhoppning att denna studie har bidragit till detta

6.3 VIDARE FORSKNING

Resultatet pekar på att likabehandlingsarbetet i aspekten sexualitet påverkas av hurvida sexualitet betraktas som en fysisk aktivitet eller en fråga om identitet. I ett framtida forskningsprojekt skulle det vara intressant att se vilken bild av sexualitet som skapas i olika skolors likabehandlingsplaner. Skolans likabehandlingsplan ligger till grund för det övergripande arbetet med likabehandling i skolan, varför den skulle vara ett mycket intressant studieobjekt. Vilket samband finns det mellan formuleringen av skolans likabehandlingsplan och lärarnas faktiska likabehandlingsarbete i klassrummen? Om sådana samband kan synliggöras tror jag att det kan ha betydelse för utvecklingen av likabehandlingsarbetet i skolan.

REFERENSER

Ambjörnsson, F (2006). *Vad är queer?* Stockholm: Natur och kultur

Brade, L mfl. (2008). *I normens öga metoder för en normbrytande undervisning.* Stockholm: Friends

Bromseth, J & Darj, F (2010). *Normkritisk pedagogik. Makt, lärande och strategier för förändring.* Uppsala: Centrum för genusvetenskap

Burr, V (2003). *Social Constructionism.* London: Routledge

Butler, J (2005). *Könet brinner. Texter i urval av Tiina Rosenberg.* Stockholm: Natur och Kultur

Börjesson, M & Palmblad, E (2007). *Diskursanalys i praktiken.* Lund: Liber

Cannert, K (2007). *Sex på kollisionskurs med samlevnad? En diskursanalytisk studie av biologiämnets inramning av frågor om kön och sexualitet i grundskolan.* C-uppsats från Lärarprogrammet i Norrköping. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier –ISV, LiU Norrköping

Fejes, A & Thornberg R red. (2009). *Handbok i kvalitativ analys.* Stockholm: Liber

Kumashiro, K (2002). *Troubling Education. Queer Activism and Antioppressive Pedagogy.* New York: RouthledgeFalmer

Gy 2011, Skolverket

Tenngart, P (2008). *Litteraturteori.* Lund: Gleerups

Thurén, T (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare.* Stockholm: Liber

Vetenskapsrådet <[www. Cm.se/webshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf](http://www.Cm.se/webshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf)> Hämtat 2012-10-15

Bilaga 1

Intervjufrågor

- Vad ingår i begreppet sexualitet för dig?
- Hur funderar du kring din undervisning vad gäller likabehandling och sexualitet?
- Hur förhåller du dig till betydelsen av heteronormen och hur påverkas innehållet i din undervisning?
- Vilka normer angående sexualitet kan du se i ditt undervisningsmaterial och hur förhåller du dig till det?
- Är det enligt dig problemfritt att diskutera sexualitet i klassrummet?